

BETERE TAAL IS BETER RECHT

Beslissingen — in deze context arresten te noemen — van de hoogste rechtscolleges in dit land — in alfabetische volgorde : Arbitragehof, Hof van Cassatie, Raad van State — worden in het Nederlands en het Frans gesteld en uitgesproken, respectievelijk vertaald. Zo zou je — het Duitse taalgebied buiten beschouwing gelaten — de toestand in tweetalig België vereenvoudigend kunnen samenvatten. De publikatie van die arresten geschiedt in beide landstalen in het *Belgisch Staatsblad*, dan wel, of ook, in aparte uitgaven en gespecialiseerde tijdschriften. Daarmee wordt uiteraard bedoeld de eenheid van rechtspraak en de rechtszekerheid te bevorderen, het begrip van rechtsbeoefenaar en burger in beide landsdelen te vergemakkelijken, of mogelijk te maken.

Dat die rechtspraak, eigenlijk aanvullend recht, van groot gewicht is in het leven van een rechtsstaat hoeft nauwelijks te worden onderstreept. Recente gebeurtenissen hebben dit nog ten overvloede aangetoond. Maar ook de vorm waarin die rechtspraak wordt gegoten, de taal waarin ze wordt geredigeerd, resp. vertaald zijn van onmiskenbaar belang. Wie schreef ook weer : betere taal is beter recht ?

Laten wij het voorlopig zo stellen, dat het taalgebeuren — lees : de genietbaarheid van het gehanteerde Nederlands — in de rechtsprekende regionen waar het hier over gaat, de staatsburger in het algemeen, de lezer van dit tijdschrift in het bijzonder niet onverschillig zou mogen laten. Of de lectuur naar de smaak van de consument altijd opwindend uitvalt, is de vraag.

Op het produkt Nederlands, zoals de Raad van State het straks al veertig jaar in adviezen en arresten aan wetgever, bestuurder en bestuurde, zowel in originele verpakking als in vertaalde vorm aflevert, is tot nader bericht zelden kritiek uitgebracht. Algemeen wordt erkend dat de Raad, mede onder impuls van zijn Concordantiedienst, baanbrekend werk heeft verricht op het gebied van Nederlandse rechts- en bestuurstaal en dito wetgevings-techniek in België.

Ook de kwaliteit van het Nederlands, dat in het nog prille Arbitragehof in beide gedaanten — oorspronkelijk en vertaald — wordt geproduceerd, wordt in vakkundige kring geprezen.

Voor zover bekend, heeft geen van de zoëven genoemde instellingen alsnog onderrichtingen of aanbevelingen voor intern taalgebruik uitgebracht of laten circuleren. Het Hof van Cassatie dat, met alle respect, nog niet zo lang geleden uit een zeer lange Vlaamse slaap is ontwaakt, blijkt dat nu, zij het op een beperkte schaal, wèl te hebben gedaan. Een dergelijk initiatief, uitgaande van een gezaghebbend orgaan als het Hof van Cassatie, kan ongetwijfeld een heilzame invloed op het taalgebruik in ruime gerechtelijke kring uitoefenen en leek ons, ook daarom, met vol-doening en waardering te moeten worden begroet.

De (eerste ?) aflevering fiches die ik voor me heb liggen, bevat een stel algemene (ver)taalwenken in de aard van : *bijvallen* is beter dan *bijtrede*; gebruik de tegenwoordige tijd in beslissingen en overwegingen van het hof en bij verwijzing naar overwegingen en beslissingen van de bestreden beslissing; 'hoogdringend(heid)' bestaat niet, vervangen door : 'dringend, zeer, uiterst dringend, spoedeisend, dringende noodzakelijkheid, een enkele keer *urgentie*'; 'in hoofde van' bestaat niet, wordt : *voor, bij, aan de zijde* van; 'in deze maat' is onjuist; *mits betaald wordt ...* is correct, mits betaling niet; maak onderscheid tussen *naar gelang van* en *naargelang*.

Meer specifieke aanbevelingen betreffen met name in het rechtsverkeer vaak voorkomende wendingen, resp. vertaalproblemen :

- *strafrechtelijke verantwoordelijkheid* tegenover *burgerrechtelijke aansprakelijkheid* (voor het éne woord *responsabilité*);
- een middel *aanvoeren* (Fr. *invoquer*);
- een aanslag *vaststellen* (Fr. *établir une imposition*); 'vestigen' wordt dus afgekeurd;
- zeg niet : het arrest, het vonnis, wèl : het *hof*, de *rechter* verklaart zich onbevoegd;
- in het Nederlands is het enkelvoudige *conclusie* meestal correct ter weergave van het meerv. *conclusions*;
- men is curator *in* of *van* het faillissement, *van* de failliete vennootschap, *over* de ongebornen vrucht. Waaraan ik terloops toevoeg : en in godsnaam niet van, in of over de faling;
- de *feitenrechter* is wat men in het Frans le *juge du fond* noemt;
- *dwingend* recht, een *dwingende* wetsbepaling staat voor het Fr. *impératif*. Impliciet wordt dus 'gebiedend' afgekeurd, neem ik aan;

- 'inbreuk' wordt vaak verkeerd gebruikt, waar *misdrijf*, (wets)*overtreding* op zijn plaats zou zijn;
- bewijs wordt geleverd door alle middelen *rechtens*, en niet door alle rechtsmiddelen (*preuve par toutes voies de droit*);
- door nietigheid *aangetast* zijn, *aan* nietigheid *lijden*, nietigheid *kleeft aan* zijn goede equivalenten voor : être entaché de nullité;
- *onaantastbaar*, op onaantastbare wijze geeft goed weer wat met souverain(ement) wordt bedoeld.

Tot zover enkele grepen uit een zestigtal lemmata. Enkele daarvan bieden stof tot uitvoeriger behandeling en krijgen nog wel een beurt te gelegener tijd.

Ten slotte nog een paar terminologische verfijningen.

Onder het lemma 'hechtenis' (*détention*) worden de 'détenus' als volgt onderscheiden :

- de *gehechte* : 'hij die in arrest wordt gehouden (toestand) in het kader van de voorlopige hechtenis';
- de *aangehoudene* : 'hij die aangehouden wordt krachtens een bevel of een vonnis';
- de *gedetineerde* : 'wanneer het gaat om de Wet bescherming maatschappij'. Voor de 'détenu', niet nader gepreciseerd, is *gedetineerde* de gangbare term.

Bij het trefwoord 'procedurieel', als fout aangemerkt, lees ik (te vervangen door) :

- *procedureel* : 'de procedure betreffend';
- *processueel* : 'op een rechtsgeding betrekking hebbend, vb. processueel stuk = processtuk';
- *procesrechtelijk* : 'vb. procesrechtelijk vraagstuk.'

Terloops aangetekend : ik ben er tegen, al heb ik zelf vaak tegen de stelregel gezondigd, dat foute termen als lemma dienen, vooral als ze alfabetisch tussen goede termen staan.

Aanbevolen wordt ook de verhouding werkgever-werknemer *gezagsverhouding* te noemen als ze gezien wordt uit het standpunt van de werkgever, en *verhouding van ondergeschiktheid* vanuit het standpunt van de werknemer. Voor beide begrippen heet het éne Franse 'lien de subordination' te staan. Het is dus opletten geblazen.